

VAHDET-İ VÜCÛD: HAKÎKAT-İ VÂHİDE-İ MUTLAKA *

Mesnevîhân Ali Fuâd Paşa **
Hazırlayan: Vahit GÖKTAŞ ***

Vahdet-i vücûda kâil olan kibâr-ı meşâyih-ı evliyâullahın kelâmından fehm olunan mânâ şunlardan ibarettir. Vücûd bir olup o da vücûd-ı Hak'tır. Binaenaleyh Hakk'ın vücûdundan gayrı vücûd yoktur. Şuûnât-ı muhtelifeyi bî-pâyân dalgaları arasında dönüp dolaşan bütün eşya vücûd-ı Hak'la kâimdir. Eşyanın her biri vahdâniyyet-i ilâhiyyeyi göstermiştir. Yoksa hiçbir vakit eşya başlı başına kâim değildir. Bu âlem-i mükevvenâtta meşhûdumuz olan kesrât bir anda var, bir anda yok olur. Varlık ve yokluğu idrâk ise hiss-i insânîye mütevakıftır. Yokluk varlığı, varlık yokluğu takip eder. Yokluk ve varlık her anda her lahzada biri gidip diğeri gelirse de ne geldiği görünür ne de gittiği hiss olunur. Bu sebepten varlık bir karar üzerine görünür fakat; her anda ma'dûm olmaktadır. Zirâ aslında yok olan yine yoktur. Bu yokluk üzerine ber pertev-i tû hestîlâ yenkatı' ifâza etmektedir. Mecmû-'ı âlem bu âsâr-ı hestînin pertevi içerisinde zıll u zâil hayâl ü bâtl kabîlinden olarak kalmıştır. Evvel ve âhir var olan vardır. Gayri var yoktur. Zirâ bu âleme bir varmış bir yokmuş derler. Varlık sûretinde bu kadar eşyayı âşikâr eyleyip yine her anda yok veya var eder. Mesele; vücûd ile, adem meselesini meydân-ı bedâhete îsâl eyleyip ezel-i âzâlde yok olanın her halde yok olduğunu göstermektedir. Her ne kadar sûret-i hestîde nümâyân olsa dahi fi'l-hakîka ma'dûmdur. Bu eşya ile var olan evvel vardır. Mine'l-azel ile'l-ebed birdir. Feyyâz-ı mutlak kemâl-i feyzinden vücûd-ı zıllîsini ifrâd-ı âlemden her ferde bahş buyurmuş. Ve sen ve ben, senlik ve benlik taayyünümüz itibariyle yekdiğerimize karşı imtiyazımız olmuştur. (Taayyün-ı vücûd-ı zıllî-yi hayâlî) ile her birimiz başka başka müteayyin olduk. Kendi varlığını görüp i'tinâ i'timâd edenin hâli yaman kalbi sûzân olur. Fakat kendimizden varlığı

* *Cerîde-i Sûfiyye*, 17 Rabîulevvel 1327, sayı: 6.

** *Cerîde-i Sûfiyye*'nin Ser Muharriri

*** Dr., Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi

selb edip, bu varlığı zat-ı vâcibü'l-vücûda verecek olursak Hakk'ın varlığı bizden tezahür eder ki; bundan da meydân-ı vahdet, celvenümâ-yı sahâif mübdiât olur. Hakk'ın varlığı sayesinde ebedî rahat sermedî saadet buluruz. Vahdet-i vücûd meselesinde idâre-i efkâr eden zevât-ı kirâm beyninde ihtilâf-ı efkâr mevcuttur.

Her bir mertebesi birbirine mukabil ve muhalif olmadığıdır. Buna mer-tebe-i ehadiyyet derler. Âlem-i lâhût, âlem-i lâ-taayyün, gayb, hüviyet dahi bu mertebenin isimlerindedir. Buraları anlamak ehl-i zevkin kânıdır.

İkinci mertebesi birbirine muhalif ve mukabil bir takım sıfat görünür ki, buna da hazret-i ehadiyyet denilir ki; bir ciheti bâtına diğeri zâhire mütevec-cihtir. Bunun cihet-i bâtınıyesine hazret-i ulûhiyet, cihet-i zâhiriyyesine hazret-i rubûbiyyet derler. Merâtib-i vücûd gayr-ı mütenâhî olup vücûd-ı vahdet merâtibin sıhhatiyle tahakkuk eder. Merâtibi bilmek vücûd-ı vahdet-i zevk etmeye mevkûftur. Zevk ise semere-i muhabbet-i ilâhiyedir. Merâtib-i vücûd dediğimiz vücûd-ı vahdetin vücûhâtıdır ki, vücûd-ı vâhidden zâid değildir. Nitekim şemsin ziyasında şemsden zâid olmadığı bir emr-i bedîdârdır. Vücûd-ı vâhidin merâtibinde muhakkıklar üç kısma inkisâm etmişlerdir. Biri vücûd-ı vâhidden gayri kendilerine âsâr-ı hestî veren gürûhtur ki bunlar evsâf-ı mefrûza-i zâtiyye ve evhâm-ı mevhûme-i beşeriye ile meşgul olan gürûhtur. İkincisi fenâ ehlidir ki, vücûdun in'idâm ve fenâsıyla mukayyetirler. Bunlarda biraz râyha-yı şirk vardır. Üçüncüsü cemi' eşya, vücûd-ı vâhidin vücûhâtından olduğunu bilenlerdir. Vücûd-ı vâhidin vahdetini kesret-i mezâhirden görmeyen ve bu mezâhirin kesretini anlamayanlar cehl ile mahcûb olurlar. Sâhib-i ilim ise kesret-i mezâhirde vahdet-i vücûd'u isbat eder. İnsanın batınında olan temessülât-ı ayniyet ile tahakkuk ederse âlim olur. Her ne kadar ümmî olsa dahî ayniyetin tahakku-kuna mazhar olanlar hakikatte âlim-i Rabbânî olmuş olurlar.

(Rabbi zidnî 'ılmen) zîrâ cehl ile vahdet-i vücûda kâil olmak bir mevki-i hatırnâktir. Bir kimsenin sûret-i bâtınıyesi gayriyyet ile mütemessil iken vahdet-i vücûda kâil ve esbâb-ı ilim ile muttasıf olup daima marifetullah tahsiline sa'y edecek olur ise şirkten hâlî ve ehli tevhîd zümresine dâhil ve vahdet-i vücûd esrârına muttali' olmuş olur. Ve minellâhi't-tevfîk.